Owca Plus – tradycja, która chroni przyrodę



Tam, gdzie wracają owce, wraca bioróżnorodność. Trwa monitoring przyrodniczy terenów objętych programem Owca Plus.

Maj i czerwiec to w Beskidach czas, gdy górskie hale i polany ponownie ożywają. Na stokach pojawiają się stada owiec, a wraz z nimi rozpoczyna się kolejny sezon działań realizowanych w ramach **Wojewódzkiego Programu Aktywizacji Gospodarczej oraz Zachowania Dziedzictwa Kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej – Owca Plus do roku 2027**, prowadzonego nieprzerwanie od 2008 roku.

Choć dla wielu osób wypas owiec kojarzy się przede wszystkim z tradycją i charakterystycznym elementem beskidzkiego krajobrazu, jego znaczenie jest znacznie szersze. Owce pomagają zachować cenne przyrodniczo siedliska, przeciwdziałają zarastaniu otwartych terenów przez krzewy i drzewa, a tym samym wspierają ochronę wielu gatunków roślin i zwierząt związanych z łąkami, halami i murawami.

Aby sprawdzić, jak te procesy przebiegają w praktyce, każdego roku prowadzone są specjalistyczne badania terenowe. Monitoring przyrodniczy pozwala ocenić, czy działania realizowane w ramach programu przynoszą oczekiwane efekty oraz jak zmienia się stan najcenniejszych przyrodniczo obszarów objętych wypasem.

Przyroda pod stałą obserwacją

W każdym sezonie realizacji programu Owca Plus monitoring przyrodniczy prowadzony jest na wybranych terenach objętych wypasem. Są to miejsca o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych, gdzie tradycyjna gospodarka pasterska odgrywa istotną rolę w zachowaniu różnorodności biologicznej oraz charakterystycznego krajobrazu Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej.

W sezonie 2026 monitoring obejmuje powierzchnie wypasowe położone na terenie Beskidu Śląskiego, Beskidu Żywieckiego oraz Jury Krakowsko-Częstochowskiej. W maju i czerwcu był prowadzony w Beskidach i na Pogórzu Śląskim.

Prace terenowe prowadzone przez specjalistów obejmują ocenę stanu siedlisk przyrodniczych, obserwacje wybranych gatunków roślin oraz dokumentowanie zmian zachodzących na terenach użytkowanych pastersko. Badacze analizują m.in. skład gatunkowy roślinności, stopień zarastania obszarów przez krzewy i drzewa, obecność gatunków ekspansywnych i inwazyjnych, a także kondycję cennych siedlisk łąkowych i murawowych.

Przedmiotem monitoringu szczegółowego siedlisk przyrodniczych w bieżącym roku są siedliska: 6230.2 zachodniokarpackie murawy bliźniczkowe, 6510 ekstensywnie użytkowane niżowe łąki świeże oraz 6520 górskie łąki konietlicowe i mietlicowe użytkowane ekstensywnie. W ramach monitoringu szczegółowego gatunków obserwowany jest natomiast zimowit jesienny (*Colchicum autumnale*).

Monitoring przyrodniczy programu prowadzony jest przez Zespół ds. Ochrony Przyrody w Departamencie Ochrony Środowiska, Ekologii i Opłat Środowiskowych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.

Dlaczego to takie ważne?

Przez stulecia krajobraz Beskidów kształtowany był przez człowieka oraz prowadzony przez niego wypas zwierząt. Gdy w wielu miejscach zaniechano tradycyjnej gospodarki pasterskiej, rozpoczął się proces stopniowego zarastania hal, polan i muraw. Wraz z nim zaczęły zanikać gatunki związane z otwartymi przestrzeniami, a charakterystyczny górski krajobraz ulegał przekształceniom.

Program Owca Plus powstał właśnie po to, aby przeciwdziałać tym zjawiskom. Dzięki współpracy Samorządu Województwa Śląskiego, przyrodników, samorządów lokalnych oraz środowiska pasterskiego możliwe jest nie tylko przywracanie wypasu na cennych terenach, lecz także systematyczna ocena efektów tych działań.

W czerwcu zakończono proces zawierania umów z podmiotami wyłonionymi w otwartych konkursach ofert na realizację zadań publicznych w ramach programu. Podpisane umowy umożliwiają rozpoczęcie realizacji zaplanowanych działań obejmujących m.in. kulturowy wypas owiec i kóz w Beskidach oraz na Jurze Krakowsko-Częstochowskiej, działania promocyjne i edukacyjne, a także zakup niezbędnego wyposażenia technicznego.

Monitoring przyrodniczy pozwala odpowiedzieć na pytania, które są kluczowe dla skutecznej ochrony przyrody: czy wypas sprzyja zachowaniu cennych siedlisk, jakie gatunki korzystają z prowadzonych działań oraz w jaki sposób należy dostosowywać użytkowanie terenu, aby osiągnąć najlepsze rezultaty.

Tradycja, która wspiera naturę

Owca Plus jest przykładem programu, w którym ochrona przyrody i zachowanie lokalnego dziedzictwa wzajemnie się uzupełniają. Powrót owiec na beskidzkie hale oznacza nie tylko ochronę rzadkich siedlisk i gatunków, ale również podtrzymywanie wielowiekowych tradycji pasterskich, które na trwałe wpisały się w historię regionu.

Efekty tych działań często widoczne są już po kilku sezonach. Tam, gdzie jeszcze niedawno dominowały gęste zarośla, ponownie pojawiają się kwitnące łąki, a wraz z nimi owady zapylające, ptaki oraz wiele innych organizmów związanych z otwartymi terenami.

Dlatego monitoring przyrodniczy jest czymś więcej niż tylko zbiorem pomiarów i obserwacji. To narzędzie, które pozwala śledzić, jak tradycyjny wypas pomaga zachować przyrodnicze bogactwo Beskidów dla przyszłych pokoleń.

Wyniki tegorocznych badań będą cennym źródłem wiedzy o stanie monitorowanych powierzchni oraz pomogą planować kolejne działania ochronne realizowane w ramach programu Owca Plus.

Więcej o programie Owca Plus przeczytasz na stronach:

Województwo Śląskie - Wojewódzki Program Owca Plus do roku 2027

ORSIP - mapa terenów wypasowych Programu Owca Plus



Fot. Wypas owiec na szczycie Tuł na Pogórzu Cieszyńskim, archiwum UMWSL

Dodana: 30 czerwca 2026 16:09 Zmodyfikowana: 30 października 2026 15:59